

1517–2017: a belarusz könyvnyomtatás 500 éve

Francysk Skaryna a szláv tudós, Belarusz Lutherje

500 years of the Belarusian book-printing, 1517 – 2017

A Slavic scholar Francysk Skaryna, the Martin Luther of Belarus

Belarusz számos évfordulót ünnepel az idén. Köztük is kétségtelenül a legfontosabb és legnemesebb a belarusz könyvnyomtatás 500. évfordulója.

Valóban, 500 évvel ezelőtt, 1517 augusztusában a belarusz tudós és humanista, Francysk Skaryna anyanyelvén kinyomtatta az első könyvet Prágában. A vallásos kötet egy zsolnárkönyv volt. A következő két évben 22 további ószövetségi könyvet fordított le, és nyomtatott ki óbelarusz nyelven, ami abban az időben példátlanul nagy emberi teljesítmény volt.

Miután 1520-ban visszatért hazájába, Vilniusba, Skaryna nyomdát alapított, amit néhány gazdag honfitársa támogatott és szponzorált. Híres imakönyvét az „Utazók Kiskönyvét”, olyan méretben nyomtatta ki, hogy az úton levők – utazók, kereskedők, misszionáriusok és katonák – könnyen magukkal vihették.

A biblia nemzeti nyelvekre történő lefordítása akkoriban komoly vállalkozás volt. A katolikus és az ortodox egyház szerette volna megőrizni a papok jogát arra, hogy olvassák és magyarázzák a Szentírást.

Skaryna bibliafordítása tisztán tudományos szöveg volt. Erősen kreatívan közelítette meg az írásokat, mivel azt akarta, hogy az egyszerű emberek is olvashassák Isten szavát, és megértsék annak jelentését. Annak érdekében, hogy a Szentírás szövege egyszerű és érthető legyen, Skaryna maga írt és nyomtatott ki egy előszót, ami a tartalom rövid összegzése volt. Így teremtettem meg az írott belarusz költészet fejlődésének alapjait.

Az oldalakat színes mintákkal is díszítette. Látványos díszes betűket használt minden fejezet és minden rész első szavában. Emellett Skaryna volt az első könyvnyomtató a világon, aki saját képét tette egy vallásos könyvbe. Az egymásra vetülő nap és hold képe, ami több metszeten feltűnik, valószínűleg a belarusz tudós aláírásának tekinthető.

1486-ban egy gazdag kereskedő családjában született Polatsk városában, ahol oktatása elkezdődött. Skaryna rendkívül gazdag életet élt. 1504-ben a krakkói egyetemre ment, ahol szobrászművészetekből szerzett doktori fokozatot. Ő volt az első kelet-európai, aki orvosdoktori címet szerzett a padovai egyetemen.

Kipróbálta magát az orvoslásban, a filozófiában és a kertépítészetben is. Sokat utazott, mivel a lengyel király és a litván nagyherceg szolgálatában állt, titkára volt a dán királynak, időzött a porosz hercegnél, és ellátogatott Moszkvába, ahol könyveket szeretett volna kiadni, de a konzervatív egyházatyák visszautasították, akiknek a szemében akkoriban a nyomtatott szó istenkáromlásnak számított. Még olyan pletykák is keringtek, hogy Wittenbergben találkozott magával Martin Lutherrel is.

Protesztáns reformerként Skaryna megértette az új technika fontosságát az üzenetek terjesztésében, és tevékenységével hétköznapi emberek-

Among a number of anniversaries marked this year in Belarus, without any doubt, the most important and glorious one is the quincentenary of the Belarusian book-printing.

Indeed, 500 years ago, in August 1517 Belarusian scholar and humanist Francysk Skaryna printed in Prague the first book in his native language. It was a religious book – Psalms. Over the following two years he translated and published 22 more Old Testament Books in Old Belarusian – unprecedented amount of work for an individual at those ages.

After having returned to his homeland in 1520 Skaryna moves to Vilnya (Vilnius) and founds a printing shop there, supported and sponsored by some of his rich compatriots. He prints his famous “Small Traveller’s Book” – a book of prayers in a format convenient to be carried by those en route – travellers, merchants, missionaries, military people.

The Bible translation into national languages in those days was a serious undertaking. The Catholic and Orthodox Churches were eager to preserve their priests’ right to read and interpret the Holy Scripture.

Skaryna’s translations of the Bible were merely academic texts. He approached them with much of creation as he wanted ordinary people to read the word of God and determine its meaning for themselves. To make the text of the Holy Writ simple and understandable, Skaryna prepared by himself and printed a foreword – a short summary of the content. Thus he laid the groundwork for the development of the Belarusian written poetry.

He also decorated the pages with bright patterns. He used attractive illuminated letters for the first word of each chapter and section. Moreover, Skaryna was the first book-printer in the world to use his own image in a religious book. Overlapping sun and moon appearing on many of his engravings can be considered a printed signature of the Belarusian scholar.

Born in 1486 in a family of a wealthy merchant in town of Polatsk, where he received his initial education, Skaryna lived an outstandingly rich life. In 1504 he entered the Univer-

nek akart segíteni abban, hogy megértsék a bölcseségeket és a tudományokat.

Manapság – történelmi okok miatt – Skaryna legtöbb könyvét külföldön őrzik. Oroszországban, Lengyelországban, Németországban és a Cseh Köztársaságban – összesen mintegy 50 országban.

A kutatók 520 fennmaradt példányról tudnak. Ezek közül egy tucat a Belarusz Nemzeti Könyvtár gyűjteményében található. Skaryna öröksége ma is élő.

A Belarusz Nemzeti Könyvtár előtt álló bronzszobra az emberi tudásvágyat szimbolizálja. Idén fejeződött be a Skaryna-könyvek faksimile kiadásának országos léptékű projektje. A belarusz könyvnyomtatás 500. évfordulója címmel konferenciát, valamint Francysk Skaryna és kora címmel kiállítást rendeztek 2017. szeptember-október hónapban, a Belarusz Nemzeti Könyvtárban. Ezzel kapcsolatban örömmre szolgál és nagy megtiszteltetés, hogy magam vihettem Minszkbe, időszakos kiállításra Skaryna eredeti, csodálatos állapotban megmaradt Utazók Kiskönyvét a Szlovén Nemzeti Könyvtárból.

Annak is örülök, hogy Magyarország részt vett az ünneplésben. Magyar és belarusz kutatók csoportja ennek az évfordulónak a tiszteletére jelentetett meg egy rendkívül érdekes angol nyelvű könyvet, aminek a címe Belarusz térképeken. A könyv megjelenésének ötlete és a nyomtatás a Magyar Tudományos Akadémia munkájának köszönhető.

„A sivatag vadja születésétől ismeri vackát. A madarak, mik a légben szállnak, ismerik fészkeiket. A tengerekben és folyókban úszó halak érzik az örvényeket. A méhek és társaik védik a kast. Ugyanígy szereti az ember a helyet, ahol született, és felnőtt isten kegyelméből.”

(Francysk Skaryna, Judit könyve, előszó)

**Őexc. Aliaksandr Khainouski,
Belarusz magyarországi nagykövete**

sity of Krakow (Poland) where he received a Doctor's degree in Liberal Arts. He was then the first Eastern European to graduate as a Doctor of Medicine from Padua University (Italy).

He tried his hand at medicine, philosophy and horticultural design. He also traveled widely – being at the service of the King of Poland and Grand Duke of Lithuania, serving as a secretary of the King of Denmark, spending time with the Duke of Prussia, visiting Moscow where he intended to publish books but was rejected by the conservative clergy for whom a printed word at that time equaled to blasphemy. There are even rumors that he met in Wittenberg Martin Luther himself.

Like protestant reformers Skaryna understood the importance of the new technology in spreading a message and his activities were aimed at helping ordinary people to get acquainted with wisdom and science.

Nowadays due to the historical reasons most of Skaryna's books are kept abroad – in Russia, Poland, Germany, Czech Republic

– around 50 countries in total. Researchers are aware of 520 surviving copies. A dozen of them nevertheless are happily having their places in the collection of the National Library of Belarus. The legacy of Skaryna is alive. His figure in bronze rises in front of Belarusian National Library symbolizing a human eagerness to knowledge. This year a nationwide project on facsimile re-edition of Skaryna's books was completed. International Congress “500th Anniversary of Belarusian Book Printing” and exhibition “Francysk Skaryna and His Epoch” were organized at the National Library of Belarus in September-October 2017.

In this regard it was my real pleasure and honour to bring by myself to Minsk a wonderfully preserved original Skaryna's “Small Traveller's Book” borrowed from the collection of the Slovenian National Library for a temporary display in Belarus.

I am also happy about Hungary's involvement into celebrations: a team of Hungarian and Belarusian researchers dedicated to this anniversary a very interesting English language book, entitled “Belarus in Maps”, that was initiated and printed this year by the Hungarian Academy of Science.

“The beasts of the desert know from birth their lairs • Birds that fly in the air know their nests • Fish swimming in the sea and in the rivers sense their whirlpools • Bees and their like defend their hives • In the same manner people have great love for the place where they were born and brought up according to God's will”

(Francysk Skaryna, from the preface to the Book of Judith)

**H.E. Aliaksandr Khainouski
Ambassador of Belarus to Hungary**

